

Szabolcs András

AZ ÚJ HÁZ IS MEGÖREGSZIK

Opel Károlyt - ahogyan ez már akkoriban a jó házaságokban szokásos volt - nem sokkal élte túl felesége. Turtsányi Anna Júlia igazi nagyszőnyeg volt. Amíg férje inkább a közelettel foglalkozott, ő minden energiáját gyermekei felnevelésére, a család összetartására fordította. Gondja volt arra is, hogy a gazda távollétei alatt a műhely alkalmazottai rendes munkát végezzenek.

Őt már csak hét gyermeke (Augusztia leánya egy évvel korábban halt meg), négy menyje, két testvére és hét unokája gyászolhatta. Temetéséről három fia is hiányzott, Ödön és Jenő a harctéren, Emő akkor már orosz hadifogságban volt.

Leink úgy tartották, ha egy család egyszer gyászruhát ölt, nehezen vetkezik ki belőle. Opel Károly 1915. III. 18-án, Augusztia leányuk 1916. III. 12-én, az özvegy 1917. II. 19-én, Géza fiuk 1917. X. 21-én halt meg és Géza leánya, Annuska is hamarosan követte édesapját és nagyszüleit.

Az Opel, akkor már Opel család harmadik magyarországi nemzedéke szétszóródott az országban. Egyedül Ödön maradt Keszthelyen, aki a harctérről hazatérve folytatta ipari tevékenységét. Az Opel műhely jó hírét megalapozta annak közel száz éves fennállása alatt végzett jó munkája. Ahogyan a Balaton keleti öble körüli és a Zala-völgyi földbirtokosok egymást követő nemzedékei megörökölték őseik vagyonát, azzal együtt megörökölték örökösökük kocsisait is. Mintahogy a kocsisok is apjuktól örökölték a kocsiságukat, vagy azok nem élvén, elődeiktől vették át a gyepőt és az ostort. Azokkal együtt azonban megörökölték annak tudását is, hogy leginkább a keszthelyi Opel műhelyben érdemes kocsit, lószerszámot, nyeret javítani, vagy újat vásárolni, mert ott készítik a legjobbakat. Nem a herceg, vagy gazdatisztjei, nem a földbirtokos döntötte el, hogy hol érdemes dolgoztatni, hanem a kocsis, aki minden nap foglalkozott a lószerszámmal, a kocsival. A megbízható munkán kívül jó szolgálatot tett az iparos jó szava is.

Az sem megvetendő dolog, hogy a főnök jó szavain kívül jó példáját sem sajnálja az arra járó lóval, kocsival foglalkozó ember-társától.

Már korán hajnalban felkiáltják a gazdát a hercegi fogat lova-ít lejárta kocsisok „Zuppel úr” kiáltásai. Ki tudja hogyan lett a 100 év előtti jó Opel névből „Zuppel”. A kiáltásokra a gazda maga szolgáltatja a reggeli szertartást: kezében a talpatlan poharakat, hóna alatt a „papramorgós bundapalinkás butykost” hozva. Ritkán, csak távollétében helyettesíti őt az első segéd.

Az első világháború után az Opel műhely fénye még változatlanul ragyog, de már jelentkeznek az első gondok is. A külső szemlélők még nem észlelhetek semmit azokból a körülményekből, amik lassan felőrölték fennállásának századik éve felé közeledő iparos cég alapjait. A harctéren lévő gazda távollétében is működött a műhely, a nagy raktárkészletek lehetővé tették a megrendelések békebeli színvonalú kielégítését, a munkadíjban azonban nem érvényesítették az anyagárak emelkedésének mértékét, és nem is a régi minőségben. A család készpénzvagyonát hadikölcsönökbe fektették. A harctérről hazatért gazdát emiatt egyre maga-

sabbra tornyosuló gondok gyötrik. A rohanó infláció értékteleníti részvényeinek, hadikölcsönkötvényeinek értékét. A még értékálló pénzben befizetett életbiztosítások lejáratukkor már csak egy gyufaskatulya árával érnek fel. A pénzromlás már akkor, hogy készpénzfizetés helyett bűzában való törlesztést vezet be. Értékes dokumentuma ennek az időnek a másolatban csatolt 1922. VII. 27-i elismervény. Ez a „valuta” sem prosperál sokáig, mert a búza világpiaci ára mélyre zuhant. A fokozódó inflációt akkor sikerült ugyan a pengőre való áttéréssel megállítani, de a készpénzvagyon pótolhatatlanul elveszett.

A pénzromlás megszűntével a lassan normalizálódó üzletmenetet újabb kihívások érik. A motorizálódás előre haladásával csökken a kereslet a lovaskocsik és a lószerszámok iránt. A régiek javítása pedig nagyon szerény jövedelmet biztosít. Ezzel egy időben Keszthelyen is és a környező városokban is megnövekedett a kocsigyártó és szíjgyártó iparosok száma. Jó iskola volt az Opel műhely; aki segédként ott szabadult fel, az mesterként is megállta a helyét. A keszthelyi Opel műhely a gazdasági recesszió következtében kénytelen alkalmazottainak számát leépíteni s ezáltal, közvetve ugyan, saját konkurenciáját kiépíteni.

A nehéz gazdasági helyzetekből csak újítással lehet kilábalni, keresni kell az új lehetőségeket. Opel Ödön annak idején, mint vándorlegény, dolgozott a híres Nesseldorfi Kocsigyártó cégnél. Ott ismerkedett meg a kocsifényezés és kárpitozás legmodernebb munkafolyamataival. Meghözátja a legújabb kocsifényező gépeket, festékeket és fejleszti a műhely ilyen irányú részlegét. Minden pénzsűke időben nagy a kereslet a régi eszközök felújítása iránt. Egyre több környékbeli földbirtokos vált át lovasfogatról autómobilra, de nem mindegyiknek jut pénze újra. Ezeket a használt autókát varázsolja újakká a megbízható jó munkát végző Opel műhely. No persze csak a karosszériát és a kárpitozást, mert motorszerezésre nem vállalkozik. Nagy kár, hogy Németországi vándorútja során nem jutott el Adam Opel, névrokonának, autógyárába. Talán az ott tanultakkal és a névrokon segítségével - igaz, elég nagy fáziskéséssel - elindíhatta volna a hazai autógyártást. Még így is a klasszikus kocsigyártással, gépkocsi fényezéssel, autó és bútor-kárpitozással jó esélye lehetett volna helyre hozni a család gazdasági helyzetét, de a egyre mélyülő gazdasági válság minden erőfeszítését semmivé tette.

Opel Ödönt érte annyi társadalmi megbecsülés, mint felmenőit: megválasztották a város képviselőtestület tagjává, sőt előljárói tisztséget is betöltött. Általa már a család harmadik nemzedéke szolgált a várost. Az Osztrák-Magyar Bank 1916. II. 16-án az érdekeltségi körébe tartozó Keszthelyi Takarékpénztár Rt. igazgatósági tagjává választotta. Vezetőségi tagja volt az Ipartestületnek, elnöke az Evangélikus Egyház Zala megyei Számvevőségének és az ő gondnoksága alatt épült fel a keszthelyi evangélikus templom.

Apjával ellentétben ő idejének nagy részét a műhelyben tölti. Mindinkább gondterhelten ül a négy lábú „facsikóra”. (Szíjgyártó szerszám, négy lábú, keskeny hosszúka pad, aminek az elején ki-

emelkedő fából készült satu van, a bőr befogására, ez adja hasonlóságát a kis csikóhoz). A finomabb főúri lószerszámokat mindig maga készítette és javította. Gyors, gyakorlott keze alól kikerült szerszámok minden kritikát kiálltak és minden dicséretet megérdemeltek. Ez a munka megnyugtatta. Gondjai azonban egyre terhelőbbek. Mi lesz az akkor már száz éves műhely folytatásával, ha kiesik az ő kezéből a szerszám? Andor fia nem hajlandó azt folytatni, Vilma leánya szívesen folytatná, de hogyan vezessen olyan ipart egy nő, ahol kocsisokkal és sofőrökkel kell tárgyalni és azok kegyén múlik, hogy akad-e megrendelés.

Gondjai közepette, nagy anyagi megterheléssel, mind a három gyermekének kezébe diplomát ad. Andor fiából gépészmérnök, Vilma és Éva lányából agrármérnök lett. Vilma a Szegedi Tudományegyetemen tanári, Éva a Szarvasi Evangélikus Tanítónőképzőben tanítónői diplomát is szerzett. Gyermekének álláshoz juttatása is komoly gondokat okozott.

A műhely munkájának végzéséhez anyagot kell beszerezni és azt csak készpénzért adják, az elvégzett munka bérét behajtani szinte több időbe kerül, mint elkészíteni. Az agrárágazat egyre nehezebb helyzetbe kerül. Gyakran kénytelen természetbeni fizetést elfogadni. Tűzifával, fél sertéssel, borral fizetnek megrendelői, akik bőven akadnak. Halála után hátramaradt üzleti könyveiben megtalálható szinte valamennyi környékbeli és zalavölgyi földbirtokos számlája, köztük szép számmal ki nem egyenlítették is.

Gondban, gyöttrődésben telnek el napjai. Eletének utolsó és egyben legnagyobb öröme lehetett, amikor az ő egyházgondnoksága alatt felépített templom oltárához vezette Vilma leányát, hogy öt jóvendőbeli férjének kezére bízassa.

Huszonöt nap sem telt el utána s 1939. február 22-ének hajnalán már hiába hangzott el a Georgikoni utca, akkor 5. számú háza előtt a hercegi uradalom jártató kocsisainak szájából a „Zupple úr, Zupple úr” kiáltás, már nem volt, aki kihozza a megszokott pálinkás butyokt és a szivárványszínűvé vált kupicákat. Az éjszaka, agyvérzés következtében meghalt a gazda és a 109 év alatt mindig kinyíló kapu ezután már mindig zárva maradt. Oppel Ödön után már nem lépett új gazda a műhely élére.

Az evangélikus templomban ravatalozták fel és onnan kísérték utolsó útjára családtagjai, az evangélikus egyházmegye esperese, a helybeli lelkész, a római katolikus plébános, a református lelkész, a városbíró, a képviselőtestület tagjaival, az Ipartestület vezetősége, iparos társai és a város polgárainak nagy sokasága. A Szt. Miklós temető elején lévő családi sírboltba temették.

Testvérei közül Jenő az akkor Pázmány Péterről elnevezett Budapesti Tudományegyetemen szerzett bölcsészdiplomát. Egyetem évei alatt a báró Podmaniczky családnál nevelősködött diplomája megszerzése után előbb a késmárki evangélikus lyceumban, majd a ceglédi állami gimnáziumban volt tanár, hét történelmi tárgyú értekezése jelent meg könyv alakban. 69 éves korában Cegléden halt meg, ott is temették el.

Ernő érettségi után jogi egyetemre jár, de azt nem fejezi be. Postatisztként a távközléshez kerül. Bejárja az országot Zinóváraljától Brassóig, Mórmarosszigettől Fiuméig. Soproni postaigazgatóként hal meg 83 éves korában. Két leány gyermeke volt, mindkettő hivatásos katonatiszt felesége lett.

Imre már általános iskolás korában kitűnt festői képességeivel, a Budapesti Rajztanárképző Főiskolán szerez diplomát és a Farsori Evangélikus Gimnázium tanára lesz. Onnan megy nyugdíjba. Egyetlen leánya repülő őrnagy felesége lesz. Imre Budapesten hal meg 85 éves korában. Több evangélikus templom oltárképét festette meg.

Eszter evangélikus lelkészhez megy feleségül, két fia született. Korán övezegységre jutott. A kőszegi Ev. leánygimnázium kollégiumának gondnoknőjeként ment nyugdíjba. Siófokon halt meg 89 éves korában.

A család harmadik nemzedékének legfiatalabb tagja; Dezső postatiszt lett, követve Géza és Ernő bátyjainak példáját. Két leánygyermek született Márta és Denise (ugyan ki választhatta a kisbaba számára a finomkodó „Döniz” francia keresztnévet?). Dezsőt 1945 márciusában, ismeretlen körülmények között, utcai baleset érte, nyílt lábtöréssel került a Rókus kórházba, ahol antiszeptikumok hiányában vérmérgezés következtében meghalt.

Oppel Ödön halála után özevgye az ipart nem folytatta; a műhely követeléseit behajtani - az érvényben lévő és az

agrárágazatot védő moratórium miatt - nem tudta, a tartozásait azonban rendeznie kellett, ezért a nagy lakóház és az udvari műhelyek felét eladta, magának a nyugati, még ma is fennálló lakrészt tartotta meg.

A ha) Oppel fiúnak csupán egy fia és nyolc leánya született. Mivel annak az egy fiúnak: Andornak csak leányai születtek, az 1830-ban bevándorolt Opel-Oppel család, az ő halálával fiágon kihalt. Archaizálva azt írhattam volna, hogy a család fiágon kihalt, az ősi Opel címet, kék mezőben ezüst csákyt ábrázolt, befelől fordíthatta. Ma már a család negyedik nemzedékéből csak öt nő él, csak kettő viseli az Oppel nevet.

Oppel Vilma, aki férje harctéri szolgálata, majd szovjet hadifogsága alatt az üldözött zsidó gyermekek megmentésére Szehtló Gábor evangélikus lelkész által alapított és üzemeltetett „Pax”, vagy más néven „Gaudiopolis” gyermekotthonban vállalt állást, annak államosítása után, három fiával édesanyjához a „régiz házba” költözött. Előbb Kőszegen az akkor még egyházi mezőgazdasági leánygimnáziumban kapott tanári állást, majd áthelyezték a keszthelyi Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikumba. 1954-ben a Keszthelyi Mezőgazdasági Főiskola adjunktusa. Doktori disszertációját a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészkarán védi meg. A Keszthelyi Agrártudományi Egyetem megalakulása után egyetemi docensként oktatja a Növénytan Tanszéken a növényélettant. Az Oppel család negyedik nemzedéki tagjaként folytatva a családi hagyományt, a város képviselőtestületének tagjává választják. 1970. év végén nyugdíjba megy. Életútjának során - a szegedi egyetem kivételével - minden olyan oktatási intézményben, amelyikben valaha tanult, tanárként is visszatérhetett. Halála után férje maradt az ősi házban s hogy a város szolgálatából az Oppel család egyetlen nemzedéke se maradjon ki, legidősebb fia András a „Nagyváthy János” Mezőgazdasági Szakiskola tanára, János a Pannon Agrártudományi Egyetem Keszthelyi Georgikon Mezőgazdasági Tudományi Karán a Növényvédelmi Intézetben kandidátusi, egyetemi docensként tanszékezet, legkisebb fiának dr. Szabolcs Istvánnak felesége pedig a város Vörösmarty utcai óvodájának vezetője.

Johan Carl Anton Opel hamburgi szíjgyártó és nyerges vándorlegény magyarországi leszármazottainak ötödik nemzedékében huszonnégyen éltek meg a felnőtt kort és a hatodik nemzedékből negyvenkilencen nőttek fel. A leszármazottak ma már annyira szétszóródtak, nemcsak az országban, hanem Európában is, hogy a hetedik nemzedék számát, neveit összegyűjteni már nem lehetett. Azok között, akiknek életére sikerült rálátást nyernünk, vállalkozókat, kereskedőket, vendéglátósokat és szellemi foglalkozásukat találtunk, de egyetlen iparost sem. Nem vették figyelembe ősiük neveit: „Mint iparos fel tudtam tisztességesen nyolc gyermeket nevelni, mit nem tudtam megtenni, ha hivatalnok lettem volna.” Igaz, utódai közül, kettő kivételével, ezek Oppel Eszter gyermekei, a Schádok voltak, nem nevelt fel négy gyermeknél többet.

Ernő két unokája zenei pályán helyezkedett el. Klára csellóművész, Katalin kottarajzoló lett.

Imre unokái közül az idősebb fiú műszaki pályát választott és hazát is cserélt, 1956-ban áttelepült Németországba, kisebbik fia agrármérnöki végzettsége után szakmérnöki képesítést is szerzett és egy nagy japán növényvédőszer gyárnak Dunántúli-i képviselője. O Liscsinszky István a családi hagyományok kutatásának, ápolásának legnagyobb híve. Enikő nővére, kinek egyetemi tanár férje korán elhalt, tisztviselőként ment nyugdíjba. A húguk Gyöngyvér igen korán övezgyült meg, gyógyszerárban dolgozva négy gyermeket nevelt fel. Eszter idősebb fiából tanító, a fiatalabbikból evangélikus lelkész lett. Jenő Komáromban, Ottó Siófokon élt, mindketten ugyanazon a napon haltak meg. Mindkettőjüket népes család búcsúztatta.

Dezső mindkét leányai Márta is és Denise is férjhez mentek és hivatalnokként dolgoztak. Mindketten Budapesten élnek.

Az öreg ház áll még a Georgikon utcában. Udvarán már nem szorgalmaskodnak, zajonganak az inasok és a segítők, a félház utcai lakását nem verik fel vidám lármájukkal a gyerekek. A ház vakolata máladozik, ablakainak mázolása lepattogzik. A száz évet megélt cégtáblát, közepén a kecses formájú bricskéval, már régen levették. A háznak ma már csak egy nevezetessége van: néha egy szép hosszúszerű sárga szibériai fajtájú macska szemlélődik valamelyik ablakából.